

Preek *Feest van de Geest*
Hemelvaartsdag
13 mei 2010

Dorpskerk
PKN Zuidlaren

Naar aanleiding van werken van Halbe Hageman

Ds. Wouter H. Slob

Orde van dienst

Afkondigingen en welkom

Drempelschilderij
Vogelvlucht

Je weet niet wat het is
Om in een vogelvlucht
Je mooie kleren uit te doen
Gelijk deze paradijsvogel

Ontspan je mond tot een glimlach
Ga niet voor de spiegel staan
Om mooier te zijn dan hij
Dan is het niet moeilijk om van jezelf
te houden

Intochtpsalm: 139: 1, 2, 3

Votum en groet

Openingsgebed

Loflied gezang 460: 1, 2, 3, 4

Uitleg kunstwerken door de kunstenaar Halbe Hageman

Gebed bij de opening van de Schriften

Lezing: Lucas 24: 46-53

Lied: gezang 233

Lezing: Handelingen 1: 1-11

Preek

Lied: gezang 457

Gebeden

Collecte

Slotlied gezang 261: 1, 2, 3, 4, 5, 6

Uitzending

Zegen

Drempelschilderij Paradijsvogel

Gemeente van de Heer,

Het gebeurt niet zo vaak dat een schilderij het drempelgebed kon zijn; vandaag, bij de opening van dit *Feest van de Geest*, bleek het wonderwel te passen. Want de paradijsvogel die zijn verentooi aflegt en ontbloot van alle uiterlijke schijn, zijn kleurenpracht in een vaas ter siering aanbiedt, is in feite wat er in een drempelgebed altijd gebeurt. Bij binnenkomst van de kerkelijke ruimte laten we de wereldse verhoudingen achter ons; zijn macht, geld, succes en reputatie niet meer bepalend. Want: telt de binnenkant, die God aanziet, dieper dan wijzelf durven te kijken. En het wonderbaarlijke mag zijn, dat alles wat wijzelf verborgen probeerden te houden, uit schaamte of schuld, uit onvrede met onszelf; dat alles wat wijzelf probeerden te verhullen achter een dikke laag buitenkant, met liefst felle kleuren die de aandacht mooi af konden leiden; dat onze diepste angst om niet te voldoen en om geen waarde te hebben; dat dat allemaal in de liefde van God oplossen zal. Want God ziet ons aan hoe wij zijn, en rekent ons onze ongerechtigheid, onze onvolkomenheid, onze beperktheid, onze schaamte en schuld niet aan. De God van liefde, vergeving en verzoening aanvaardt ons als Zijn kind. Als we zó in de spiegel van de ziel durven kijken, dan hoeven we de concurrentie met de paradijsvogel niet aan. Dan hoeven we niet meer mooier te zijn dan hij; niet meer mooier te wezen dan we zijn. En dan is het, eindelijk misschien, ‘niet moeilijk [meer] om van jezelf te houden.’ Het schilderij ‘Paradijsvogel’ staat niet per ongeluk aan de westzijde, bij de ingang, van de kerk; het vervult zo deze liturgische functie. De schilder zal bij het vervaardigen van dit werk niet direct aan zo’n soort functie hebben gedacht.

Voor het project *Feest van de Geest* zijn plaatselijke kunstenaars gevraagd mee te werken aan de verbeelding van het pinksterverhaal. Dit jaar speciaal gericht op het thema duurzaamheid: ‘de geest vernieuwt het gelaat van de aarde.’ Wat tien jaar terug begonnen is als een klein project van een aantal kerken in Drenthe, vindt nu plaats in 28 kerken met 45 kunstenaars en ook Zuidlaren doet voor het eerst mee.

Als kunstenaar was Halbe Hageman te porren. Hij liet zich inspireren om speciaal twee werken te maken en bekeek al bestaande kunstwerken ineens met andere ogen. En kwam zo tot de opstelling die we vanmorgen hier zien. En dan mag toch blijken dat de ruimte, en de kerkelijke setting, een heel bepalende factor kunnen zijn. Ineens worden onvermoede lagen zichtbaar, of verbanden gelegd, die de kunstenaar maar nauwelijks expliciet bedoeld kan hebben; de Geest waait waarheen hij wil, en onttrekt zich aan menselijke controle; -alleen al zo vernieuwt de geest de aarde!

Bij de ingang van de kerk trekt het gangpad de blik naar voren. Als een schilderij op zich, met de deur als lijst en de kaarsen van de avondmaalstafel als kaderende lens, ligt alle aandacht op de opstelling in het koor. Het gebouw, eeuwenoud en vermoedelijk nogal stoffig, dat van

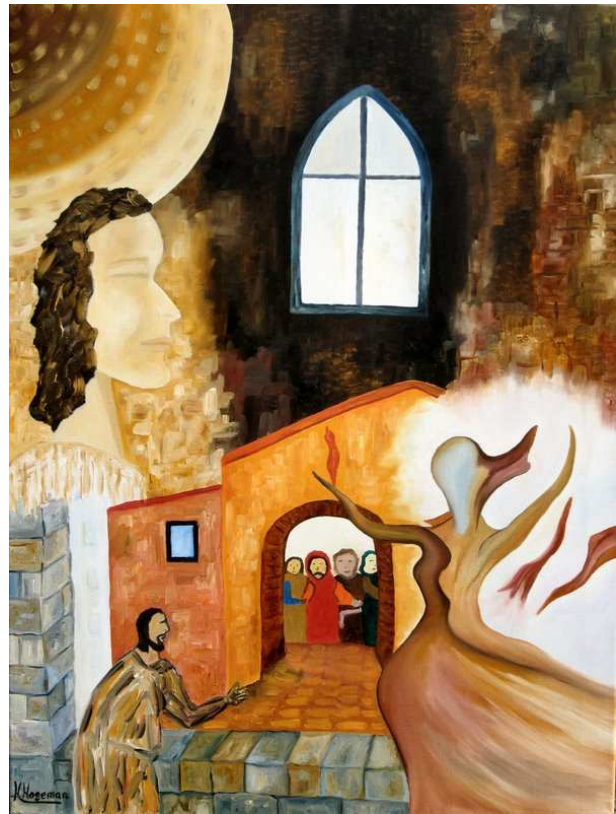

buiten een eerbiedwaardig, maar helaas doods monument lijkt te zijn, zuigt ons op die manier naar binnen. De kleurentooi die de paradijstvogel af heeft gelegd, is op vaas gezet. En mag wel degelijk dienen ter verfraaiing van de ruimte; tegen het oude hout van de herenbank spat de kleur ervan af. En nodigt niet alleen, maar lokt aan. De blik loopt uit op een beschilderde tafel, met stoelen eromheen, en daarachter een schilderij van spelende kinderen, duidelijk geïnspireerd op de glas-in-lood ramen erboven. Daar zullen we ook aan toe komen, maar we zullen eerst voorlangs drie flankerende schilderijen gaan die aan de noord- en zuidzijde van het koor hangen. Ook hier geeft juist de ruimte een specifieke dimensie aan de werken, want het koor was vanouds de ruimte waar de priesters ooit hun koorbeden zongen. Soms nadrukkelijk afgescheiden van het gewone volk in het schip, zoals in het klooster van Ter Apel nog is te zien, beheerden en behoedden de priesters het dagelijks gebed. En bewaakten ze de zuivere leer; de inhoud van het geloof. Net als de priesters van eertijds zijn de schilderijen vanuit het schip niet te zien; maar hun betekenis bepaalt de inhoud van het geheel.

Juist deze schilderijen vormen de achtergrond van de opstelling. En dan gaat de wisselwerking tussen kunstwerken en ruimte eerst echt werken, gisten misschien zelfs. Want de leer die hier wordt verkondigd is wel anders dan die ooit door de priesters werd behoed en behouden. Of zou dat misschien wel juist één van de vooroordelen zijn die we hebben als we het gebouw van buitenaf als monument blijven bekijken? In ieder geval zijn de schilderijen niet bevolkt door ernstige mannen, gehuld in pij of toga. Ze zijn vooral bevolkt door vrouwen, gehuld in maar heel weinig. Maar de naaktheid is niet wellustig of wulps; eerder ingetogen en kwetsbaar. Zoals een ontboezeming je maakt, als je de buitenkant hebt afgelegd, en je je bloot mag geven.

Aan de noordzijde van de kerk hangt het schilderij ‘Apostel Petrus,’ speciaal voor deze gelegenheid gemaakt. Geënt op het pinksterverhaal; het feest dat we over tien dagen zullen vieren. Na de opstanding van Christus, wat we met Pasen gedenken, bleef Christus nog veertig dagen bij Zijn leerlingen en verscheen geregeld aan hen. Op de veertigste dag, voer Hij op ten hemel, wat we vandaag op de Hemelvaartsdag vieren. En zo leken de leerlingen van Jezus alleen te zijn achtergelaten, maar op de vijftigste dag werd de Heilige Geest uitgestort, God die ons nabij is. En dat vieren we met Pinksteren (allen van harte aanbevolen: op het Dennenoord terrein).

Wat met Pinksteren bleek is dat, met de inspiratie van de Geest, de leerlingen zelf in staat bleken het werk van Jezus voort te zetten. Zo toont het schilderij: de deur staat open. Petrus gaat naar buiten om van de Blijde Boodschap te getuigen (en iedereen zal hem horen in zijn eigen taal!). Maar de ruimte is ongedefinieerd; de buitenstaanders kunnen óók naar binnen komen, om daar het laaiende vuur, in de vorm van een dansende vrouw te aanschouwen.

Apostel Petrus

Zo'n vrouw zien we ook in het schilderij aan de zuid-oost kant van het koor, twee zelfs. Waar de geest eerst nog een wervelende vrouw is, is ze hier ingetogen en mijmerend. Dit is geen harde boodschap van buigen of barsten, van 'moeten en niks mogen.' Dit is rond en zacht, koesterend en liefelijk. 'De voeding van de Geest' waaruit zich vogels, duiven, losmaken om fladderend uit te vliegen en zich te gaan verspreiden.

Voeding van de Geest

En zo fladderen we naar het schilderij een de zuid-west kant van het koor. Het gaat niet om een strakke dogmatiek, maar om 'Liefde voor Hem.' Ook hier vrouwen, maar erachter een profiel, van Hem, Christus misschien, die we nooit zullen pakken, slechts vermoeden kunnen, maar die steeds op de achtergrond aanwezig is. Muziek en kleuren tooien het schilderij en zelfbewust staan twee vrouwen in hun eigen tijd. Maar een scherpe vorm rijst op uit het hoofd van één van de vrouwen. De sierlijkheid van de paradijsvogel is hier weg, de zachtheid van de duif verdwenen. Het lijkt de scherpe snavel van een roofvogel. Die ontspruit aan het brein. Is het twijfel, zijn het bedenkingen? Is het de ongrijpbaarheid van Hem, Christus, die máákt dat we de zachte, ronde vormen in een harde dogmatische leer willen persen; omdat we die beter controleren en bewaken kunnen?

Zeker heeft de kerk dat geprobeerd, en niet zelden is dat ook het beeld van de kerk van buitenaf. Zo is ook de verbeelding kerkelijk vaak verdacht geacht. Zeker ook in de protestantse traditie; die we op die manier vandaag dus niet doorzetten. Zegt het tweede gebod niet: gij zult u geen gesneden beelden maken? Weg met al die frutsels! Maar daarmee volgde men de letter, maar niet de geest van de Schrift! En je kunt je serieus afvragen of niet juist zó de boodschap geweld aan werd gedaan. Want het beeldenverbod gaat erom dat je God niet in de greep kunt krijgen, niet kunt vastpinnen, niet kunt maken als jouw beeld, niet kunt vastleggen in dogmatische systemen. En juist de schilderijen hier in de kerk doen aan dat mysterie recht, en bevragen een al te stellige duidelijkheid. In plaats van 'over' spreken ze meer 'van' God.

Liefde voor Hem

Maar kunnen kunstwerken iets van God onthullen dan? Onder andere is het de vraag of mensen een scheppende kracht hebben. En juist die gedachte maakt kunst zo gevaarlijk, want zou God dan niet overbodig worden? Ten diepste is het de vraag of mensen in alles van God afhankelijk zijn, en zelf iets in te brengen hebben, of dat God ook mensen nodig heeft, en wij een eigen

verantwoordelijkheid hebben. In de kerkgeschiedenis is deze tegenstelling in vele gedaanten terug te vinden. Vaak juist in strijdpunten, die de dogmatiek heel veel spannender maakt dan van buitenaf zou lijken. We kunnen ons vanmorgen niet verliezen in de technische details van het infra- en supralapsarisme, of de immanente en economische triniteit, of de objectieve en subjectieve verzoeningsleer. Maar ook zonder deze kwesties aan te roeren herkennen we deze vraag maar al te goed: doen wij er toe, of heeft God genoeg aan zichzelf?

Of zou dat nu juist niet een bizarre tegenstelling zijn; ontsproten uit een theologisch brein dat wilde begrijpen om te beheersen, niet om te vertrouwen. Want zouden we niet gewoon moeten zeggen dat God slechts Vader is als er kinderen zijn? Dat liefde altijd wederzijds moet wezen. En dat de schepping daarom God aan het hart moet gaan. Ja, wij doen er toe! Dat is toch precies waarom Christus op aarde, in het vlees, tussen ons in, kwam?

En is dat niet ook waarom de Geest met Pinksteren werd uitgestort? Niet omdat Hij zelf de klus niet af kon maken; maar omdat wij mensen mee mogen werken aan het waarmaken van de Gods bedoelingen. Omdat we daarin tot onze bestemming komen, omdat we elkaar zo tot onze bestemming kunnen brengen.

En daarmee komen we uit bij de twee centrale stukken aan het eind van de kerk; op de plaats waar ooit het Rooms Katholieke altaar stond. Een beschilderde tafel met vier beschilderde stoelen eromheen; 'de vier jaargetijden.' Op de zittingen zijn afgebeeld winter, lente, zomer, herfst: de cyclus van de tijd.

Maar de jaargetijden bedoelen niet alleen de twaalf maanden, ook de cyclus van een mensenlevens. En wie wat bekend is in de streek zal gemakkelijk de Drentsche Aa herkennen. Het is de tafel van ons eigen leven. Maar hier in de kerk daarmee óók de tafel van de gemeenschap. Waar plek is, voor jezelf, maar ook voor anderen. Waar de ontmoeting, maar ook de viering plaatsvindt. Welkom zijn we aan die tafel. Maar het mag verder gaan dan dat.

De vier jaargetijden

Want we krijgen er een werkelijke

verantwoordelijkheid in mee. Het mag in de kerk niet blijven bij de gestolde waarheid van ooit; de Blijde Boodschap moet worden waargemaakt in onze eigen tijd, in onze eigen omgeving, in ons eigen leven. Wij moeten plaatsnemen aan die tafel; onze plek innemen, meedoen. Want zo maken wij het evangelie waar. In onze eigen tijd zijn wij de handen en voeten van de Heer!

Daarmee wordt er ook werkelijk wat gevraagd. Maar dat moet ook, want dan wordt duidelijk dat wij er toe doen. En in een tijd waarin mensen vooral van de buitenkant worden beoordeeld, op macht, geld, succes, image, kon dat wel eens de Blijdste Boodschap zijn die we te horen kunnen krijgen. Dat het niet om de buitenkant gaat, maar wel degelijk om wie wij zelf zijn: kinderen van God.

Dan wordt het inderdaad feest! 'Het feest van de Geest;' het laatste schilderij. Een groep spelende kinderen. Maar, bijna letterlijk, gevat in een kerkelijk raamwerk. Als een glas-inlood raam worden we daarin niet beknot, maar komt de vrolijkheid en de uitbundigheid des te

duidelijker aan het licht. We lopen de weg van Christus, maar het is weg die van donker steeds lichter wordt. Het is een vreugde die weg te mogen gaan. Dat vieren we in deze dienst: het geloof dat ons de voetsporen van Christus zijn toevertrouwd. Loop mee, vier mee! Vandaag, volgende week met Pinksteren. En wie weet, krijgen we de Geest, en er nooit genoeg van!

Amen

Het Feest van de Geest